

Alfonsas Šiaulys, Janina Lukšėnienė, Laima Kruopaitė
LDM Prano Gudyno restauravimo centras
A. Goštauto g. 9, Vilnius
Tel. (8 5) 261 9854
El. p. restcentras@muziejus.ldm.lt

ALFONSAS ŠIAULYS, JANINA LUKŠĖNIENĖ, LAIMA KRUOPAITĖ

Ablingos memorialinio skulptūrų ansamblio restauravimas: užduotys ir sprendimai

Publikacijoje apžvelgiama Ablingos (Klaipėdos r.) memorialinio skulptūrų ansamblio būklė praėjus keturiems dešimtmečiams nuo jo sukūrimo. Aptariamos medienos suirimo priežastys, jai stabilizuoti tinkamiausių medžiagų paieška, tyrimai ir parinkimas, medienos plastikos kūrinių konservavimo-restauravimo mūsų regiono lauko sąlygomis specifika ir jų eksponavimo ypatumai.

Reikšminiai žodžiai: Ablingos kaimas, skulptūrų ansamblis, Žvaginių piliakalnis, tautodailininkai, I. Užkurnis, R. Puškorius, medienos konservavimas, sintetiniai polimerai.

Ablingos memorialinis skulptūrų ansamblis sukurtas siekiant įamžinti pirmosiomis Antrojo pasaulinio karo dienomis sudeginto Ablingos kaimo ir nužudytų 42 jo gyventojų atminimą. Ansamblio atsiradimą sąlygojo senosios liaudies monumentaliosios plastikos tradicijos.

Į kūrybinę stovyklą 1972-ųjų vasarą buvo susirinkę 25 tautodailininkai, medžio drožėjai ir kalviai iš visos Lietuvos. Susipažinę su istorine medžiaga, meistras per labai trumpą laiką, vos vieną mėnesį, sukūrė 30 skulptūrų, įamžinančių kaime gyvenusių šeimų atminimą. Landšafto architektė Dainora Juchnevičiūtė ansamblį sukomponavo ant vakarinio Žvaginių piliakalnio šlaito. Ji laisvai suskirstė skulptūras į siužetines ir stilistines grupes¹. Ablingos skulptūrinės kompozicijos – tai reljefinės žmonių figūros su simboliais ir įrašais². Ansamblio pradžioje stovi paminklas, skirtas visiems nužudytiems kaimo gyventojams atminti. Stilistika jis primena tradicinę koplytėlę. Toliau – skulptūrų grupė,

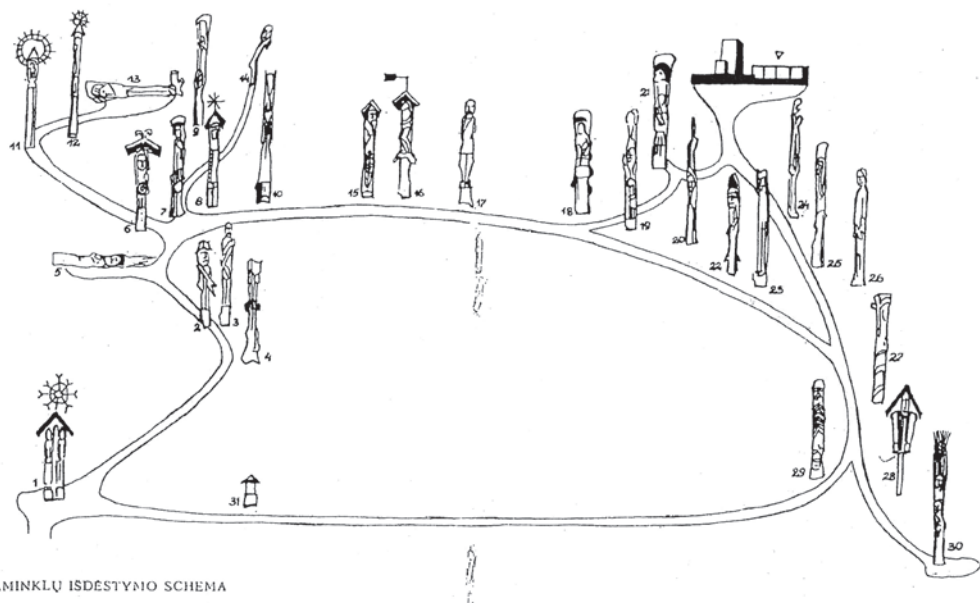
Memorialo sudeginto
Ablingos kaimo
gyventojams atminti
įžanginė kompozicija
(aut. V. Majoras) po
restauravimo.
Apie 2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

Paminklų išdėstymo
schema.
Landsafto architektė
D. Juchnevičiūtė. 1972 m.

Fot. A. Šiaulyš

Iš kairės: skulptūra „Piršlys“, skirta Kazii Barbšiiui (aut. I. Užkurnys), skulptūra „Muzikantas“, skirta Izidoriiui Luožiiui (aut. J. Lukauskas), skulptūra „Jaunavedžiai“ (restauruota), skirta Barborai Luožytei ir Jonui Beniušiiui (aut. V. Savickis). 2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

vaizduojanti vestuvių svitą su piršliu. Ji primena, kad žudynių dieną kaime turėjo vykti vestuvės ir tarsi kviečia lankytoją eiti tolyn, kur jį pasitinka skulptūros, skirtos konkrečioms Ablingos kaimo gyventojams.

Skulptūros yra gana aukštos (siekia 5–8 m), išdrožtos iš 0,8–1,2 m skersmens ąžuolų kamienų. Dauguma jų eksponuojamos vertikaliai, dvi mažesnės – horizontaliai. Memorialui sukurti buvo skirtas mėnuo, trūko laiko, dėl to meistras teko drožti paskubomis, nesilaikant technologinių reikalavimų. Iš tuometinės fotografacijos galima spręsti, jog skulptūros buvo drožiamos iš ką tik nupjautų medžių, nepašalinus balanos, kai kurios net nenužievinus rąstų. ąžuolo balanoje nėra taninų, saugančių medieną nuo mikrogybų, todėl lauko sąlygomis ji gana greitai suyra. Ansamblio nykimą lėmė ir nepakankama apsauga nuo tiesioginio atmosferos poveikio: nebuvo arba greit suiro stogeliai, kurie bent iš dalies būtų apsaugoję medieną nuo kritulių. Be to, skulptūros į gruntą buvo įkastos jų neizoliavus, tad dirvožemio drėgmei medienos kapiliarais

Paulinai Žebrauskaitei
skirta skulptūra
(aut. J. Lukauskas)
prieš restauravimą.
Apie 2010 m.

Fot. A. Šiaulyš

—
Paulinai Žebrauskaitei
skirta skulptūra po
restauravimo.
Apie 2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

skverbiantis aukštyn susidarė palankios sąlygos veistis mikrogybams ir kitiems kenkėjams. Visa tai lėmė, kad per kelis dešimtmečius apatinės skulptūrų dalys aptrūnijo, tapo neatsparios mechaniniam poveikiui. Dėl šių priežasčių kelios skulptūros palinko, kai kurios nugriuvo, o viena visai sunyko (ji buvo skirta Zuzanai ir Klemui Jokiams; aut. P. Kundrotas). Skulptūrų paviršių padengė samanos, nešvarumai; mediena patamsėjo, supleišėjo, suaižėjo, suminkštėjo, tapo trapi, ją pažeidė drėgmė, medieną ardantys medžio kenkėjai ir mikrogybai. Atsirado daug gilių, plačių įskilimų, plyšių, nemažai drožybos, konstrukcinių elementų netekčių;

atskiri fragmentai patrešo. Suirusi medienos balana ėmė sluoksnuotis ir byrėti.

Į žemę įkastų ir po atviru dangumi eksponuojamų medinių Ablingos memorialo skulptūrų būklę Kultūros paveldo departamento Restauravimo taryba 2010 m. įvertino kaip kritinę, o ekspozicijos teritoriją – kaip nesaugią lankytojams. Ansamblių nuspręsta restauruoti.³

Ablingos memorialo skulptūrų restauracijos metu atliekant medienos tvirtinimą buvo itin svarbu parinkti tam labiausiai tinkančias medžiagas. Prano Gudyno restauravimo centro praktikoje medienai sutvirtinti dažniausiai naudojami akriliniai polimerai bei jų kopolimerai ir polietilenglikolis. Šių medžiagų stabilumas, jų savybių pokyčiai senėjimo procese yra plačiai tyrinėti daugelyje restauravimo institucijų visame pasaulyje, ne kartą įvairiais aspektais patikrinti ir Prano Gudyno restauravimo centro laboratorijoje. Siekiant nustatyti, kurie polimerai tinkamiausi nuolatinėje lauko ekspozicijoje esančių medžio skulptūrų konservavimui,

Petrei Srėbeliūtei skirta skulptūra (aut. J. Šilinas) prieš restauravimą. Apie 2010 m.

Fot. A. Šiaulyš

—
Petrei Srėbeliūtei skirta skulptūra po restauravimo. Apie 2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

Skulptūrų pažeidimai.

Fot. A. Šiaulyš

—

Skulptūrų pažeidimai.

Fot. A. Šiaulyš

buvo atliekami išsamūs tyrimai. Jų metu patikrintas medienos įsisotinimo skirtingais polimerais efektyvumas, polimerų pasiskirstymo medienos vidinėje struktūroje tolygumas, sutvirtintos medienos hidrofobiškumas. Pastaroji savybė ypač aktuali, kai omenyje turimi lauko sąlygomis eksponuojami kūriniai iš medžio. Medienos tvirtinimui naudotini tik tie polimerai, kurie išlieka tirpūs arba brinkūs organiniuose tirpikliuose ir neužkerta kelio pakartotiniam medienos tvirtinimui ateityje – tai labai svarbi restauravimo medžiagoms kelianti sąlyga.

Ieškodami tinkamiausių priemonių medienai sutvirtinti Prano Gudyno restauravimo centro specialistai išbandė bei atrinko ir polimerus veikiančius tirpiklius.

Jie pasirinkti atsižvelgiant į polimerų tirpumo juose parametrus, tirpiklių garavimo greitį, medienos brinkumą. Kai kurių tyrėjų nuomone, tvirtinant suirusią medieną sėkmė didžiaja dalimi priklauso ne tik nuo polimero, bet ir nuo tirpiklio. Naudojant greitai garuojančius tirpiklius, polimero tirpalas nespėja giliau įsiskverbti ir tolygiai pasiskirstyti medienoje – tam trukdo susidarantis didesnės koncentracijos tirpalas. Be

to, tirpikliui greitai garuojant tarp medienos ir polimero nespėja susidaryti reikiama adhezija. Medienai tvirtinti negalima naudoti ir lėtai garuojančių didesnio poliškumo tirpiklių, nes jie brinkina medieną, kurios pagrindinis komponentas celiuliozė yra hidrofilinė medžiaga. Kita vertus, akriliniai polimerai, būdami poliniai, geriau tirpsta poliniuose tirpikliuose, o gauti tirpalai mažiau klampūs, geriau sklinda medienoje. Svarbu paminėti, kad parenkant tirpiklius, būtina atsižvelgti ir į jų toksiškumą.

Lentelėje Nr. 1 pateikiami tirpiklių parametrai po keleto bandymų: a) garavimo greitis, apskaičiuotas pagal etilo eterį (šis dydis nusako, kiek kartų tirpiklis išgaruoja lėčiau už dietilo eterį, kurio garavimo greitis prilygintas 1); b) tirpiklio polingumas, išreikštas dipolio momentu ir medienos brinkimo laipsniu (pastarasis parametras vertinamas išbrinkusios ir pradinės medienos masių / tūrių santykiu, išreikštu procentais).

Lentelė Nr. 1

Tirpiklis	Garavimo greitis, sek.	Dipolinis momentas, μ, D	Medienos brinkimo laipsnis, %
Vanduo		1,85	100
Etanolis	8,3	1,69	83–87
Izopropanolis	11/16	1	45
Acetonas	2,1	2,88	63
Metiletilketonas	6,3	2,78	60
Toluenas	6,1	0,38	0,06
Vaitspiritas	40–60	0	0

Remiantis preliminariais juodalksnio ir ąžuolo medienos mėginių tvirtinimo bandymų rezultatais tolimesniam eksperimentui su ąžuolo mediena buvo atrinkti tinkamiausi polimerai ir jų tirpikliai. Pasirinktos šios priemonės:

- Tirpalas „Plexisol P550-40“ vaitspirito ir acetono (santykiu 1:1) mišinyje.
- Tirpalo „Paraloid B 82“ ir etanolio mišinys.
- Tirpalo „Paraloid B 72“ ir etanolio mišinys.
- Vandeninė emulsija „Primal AC-35“, praskiesta vandens ir etanolio (santykiu 2:1) mišiniu.
- Polietilenglikolio „PEG 6000“ tirpalas vandens ir etanolio (santykiu 1:1) mišinyje.

Pagrindinės pasirinktų polimerinių medžiagų savybės pateiktos lentelėje Nr. 2.

Lentelė Nr. 2

Polimerinės medžiagos gamyklinis pavadinimas	Cheminė sudėtis	Molekulinė masė	Polimero stiklėjimo / lydymosi temperatūra	Tirpikliai / skiedikliai
„Plexisol 550-40“, 40 % tirpalas vaitspирite, kurio T vir. ~ 100–140 °C	Polibutilmetakrilato (PBMA) 40% tirpalas vaitspирite, kurio T vir. ~ 100–140 °C	65 000	Ts ~ 25 (34) °C Tl ~ 105 °C	Vaitspирitas, acetonas, toluenas, ksilenas
„Paraloid B 82“	Etilakrilato / metilmetakrilato kopolimeras (EA/ MMA)	~ 120 000	Ts ~ 35 °C Tl ~ 95 °C	Etanolis, acetonas, metiletilketonas, toluenas, ksilenas
„Paraloid B 72“	etilmetakrilato ir metilakrilato kopolimeras (EMA/MA)	~ 105 000	Ts ~ 40–45 °C Tl ~ 105 °C	Etanolis, acetonas, metiletilketonas, toluenas
„Primal AC-35“ akrilinis lateksas 45 % vandenyje	Etilakrilato / metilmetakrilato kopolimeras (EA/MMA)	–	Ts ~ 30–35 °C	Vanduo
„PEG 6000“	Polietilenglikolis	~ 6000	Tl ~ 56–63 °C	Vanduo, etanolis

Ekperimentams naudota suirusi ąžuolo mediena, iš jos paruošta po 3 bandinius, kiekvienam polimerui parenkant trijų skirtingų suirimo laipsnių medieną. Bandiniai išlaikyti laboratorinėmis sąlygomis (drėgmė 40±5 %, temperatūra 20±2 °C) iki tol, kol jų svoris nustojo kisti ir tapo stabilus, po to tvirtinti 10 % polimerų tirpalais. Sotinimas vyko 3–4 mėnesius, procesas kartotas apytikriai 2–5 dienų intervalais. Prisotinti bandiniai pasverti, pagal svorio pokytį paskaičiuotas įsotinimo laipsnis procentais.

Medienos higroskopiškumui įvertinti buvo nustatytas santykinis medienos drėgnis. Skirtingais polimerais prisotinti medienos bandiniai

pasverti ir patalpinti į eksikatorių, kuriame palaikoma $\sim 20 \pm 5$ °C temperatūra ir ~ 97 % santykinis oro drėgnis. Po 3–5 parų, kai svoris stabilizavosi, bandiniai sverti pakartotinai, tada apskaičiuotas santykinis medienos drėgnis – medienoje esančio vandens ir medienos svorių santykis, išreikštas procentais. Pastarasis parametras įvertintas ir po pagreitinto fotocheminio medienos bandinių sendinimo (jie buvo laikomi kameroje, kurioje sumontuotos liuminescencinės lempos, sklaidžiančios 310–410 nm ilgio spindulius, ir palaikoma ~ 40 °C temperatūra bei ~ 45 % santykinė oro drėgmė, sendinimo laikas 1 000 val.‘++).

Polimero įsiskverbimo tolygumo patikrinimas: medienos bandiniai perpjauti pusiau, 30 minučių įmerkti į Sudano juodojo tirpalą vandens ir etanolio (santykiu 2:3) mišinyje, po to 30 minučių laikyti vandenyje. Išdžiūvusių bandinių spalvos pokyčiai analizuoti mikroskopu: mediena nusidažė mėlynai, o akriliniai polimerai – juodai raudonai.

Medienos tvirtumas ir kietumas įvertintas vizualiai lyginant neapdorotas ir polimerais prisotintas medienos bandinius, juos veikiant mechaniškai – spaudžiant ir pjaustant.

Lentelėje Nr. 3 pateikiami eksperimento rezultatai: a) medienos įsotinimo polimerais laipsnis, b) santykinis medienos drėgnis prieš ir po bandinių fotocheminio sendinimo, c) paskutinėje grafoje pateikti pastebėjimai apie polimero pasiskirstymą medienoje ir jos sutvirtinimą.

Lentelė Nr. 3

Polimero tirpalas	Bandinių Nr.	Polimero įsotinimo į medieną (3 bandiniai) laipsnis, %	Santykinis medienos drėgnis, H (%)	Santykinis medienos drėgnis po bandinių dirbtinio sendinimo, H (%)	Pastabos
„Plexisol P550-40“ vaitspirite	Nr. 1	15	5,18	6,07	Visi bandiniai gerai įsisotino polimero tirpalu ir pakankamai sutvirtėjo, net bandinio Nr. 3 mediena, kuri buvo labai sutrūnijusi
	Nr. 2	33,3	11,25	13,02	
	Nr. 3	16,7	7,33	7,86	
„Paraloid B82“ etanolyje	Nr. 1	6,6	5,5	9,26	Polimero tirpalas blogai skverbėsi į medieną, tačiau nebloggerai sutvirtino
	Nr. 2	6,6	6,06	7,6	
	Nr. 3	6,6	5,8	8,5	

„Paraloid B72“ etanolyje	Nr. 1 Nr. 2 Nr. 3	7,5 9,8 9,5	7,0 7,1 6,4	9,1 8,3 9,6	Polimeras tolygiai pasiskirstė medienoje, užpildė net vabzdžių išgraužas ir pakankamai ją sutvirtino
„Primal AC-35“ vandens / etanolio (santykiu 2:1) mišinyje	Nr. 1 Nr. 2 Nr. 3	32,9 32,15 24	17,35 5,5 5,3	14,2 7,8	Polimero emulsija skverbėsi lengvai, bet netolygiai, neužpildydama vabzdžių paliktų išgraužų
„PEG 6000“ Vandens ir etanolio (santykiu 1:1) mišinyje	Nr. 1 Nr. 2 Nr. 3	12,7 12,2 11,9	23,35 19,4 17,01	25,74 22,06 13,6	Polimeras gerai ir tolygiai įsigerė į medieną, tačiau neužpildė vabzdžių išgraužų, nesutvirtino suirusios medienos

Eksperto su medienos bandiniais išvados

Eksperto su medienos bandiniais, siekiant parinkti tinkamiausias priemones medienai tvirtinti, rezultatai parodė, kad akrilinis lateksas „Primal AC-35“ veikiausiai dėl mažo (~ 0,1µm) polimero dalelių dydžio latekse į medieną skverbiasi geriausiai iš visų išbandytų priemonių (įsotinimo laipsnis ~ 30 %), tačiau šis preparatas medieną pastebimai brinkina. Kiti akriliniai polimerų tirpalai pagal medienos įsotinimo efektyvumą išsidėsto taip: geriausiai į medieną skverbiasi „Plexisol P550-40“, kiek prasčiau „PEG 6000“, mažiau „Paraloid B72“, blogiausiai „Paraloid B82“. Tikėtina, kad tam didelę įtaką daro polimerų molekulinė masė. „PEG 6000“ į medieną skverbiasi geriau nei „Paraloid B72“ ir „Paraloid B82“, tačiau medieną sutvirtina gerokai silpniau. Be to, nustatyta, kad polietilenglikolis „PEG 6000“ ir akrilinis lateksas „Primal AC-35“ netolygiai pasiskirsto medienoje, neužpildo vabzdžių paliktų ertmių, nes išgraužų vietose dėl pažeistos medienos mikrostruktūros ir pasikeitusios cheminės sudėties vandeniniai polimerų tirpalai įsigeria gerokai sunkiau.

Eksperto metu nustatytas medienos bandinių higroskopiskumas: higroskopiskiausi – prisotintieji polietilenglikoliu „PEG 6000“, tokie jie išliko ir po fotocheminio sendinimo. Akrilinais polimerais prisotintų medienos bandinių higroskopiskumas gerokai mažesnis ir nežymiai padidėja po fotocheminio sendinimo. Tai rodo, kad prisotinus akrilinais polimerais užblokuojami medienos sorbcijos centrai – celiuliozinės

hidroskulinės grupės. Higroskopiškumas yra svarbi medienos savybė, nes pakitus higroskopinės drėgmės kiekiui keičiasi medienos matmenys, be to, drėkstanti mediena greičiau suyra.

Ablingos memorialo skulptūrų medienos tvirtinimui pasirinktas polibutilmetakrilato „Plexisol P 550-40“ tirpalas vaitspirite, tirpalo koncentracija keista atsižvelgiant į kiekvieno kūrinio suirimo laipsnį. Remdamasis ne vienerius metus restauravimo technologei ekspertei Janinai Lukšėnienei vadovaujant atliktų polimerų savybių tyrimų duomenimis, polichromuoto medžio restauratorius ekspertas Alfonsas Šiaulyš parengė Ablingos skulptūrinio ansamblio konservavimo ir restauravimo darbų programą ir metodiką⁴.

Ablingos memorialinio skulptūrų ansamblio restauravimo projektą Klaipėdos rajono savivaldybės užsakymu vykdė UAB „Pamario restauratorius“ specialistai, o juos konsultavo KPD Restauravimo tarybos nariai ir restauravimo darbų projekto autorius A. Šiaulyš.

„Ablingos memorialo būklę vertinusi Kultūros paveldo departamento Restauravimo taryba rekomendavo visas skulptūras iškelti, pašalinti žemėje buvusias ir jau supuvusias jų dalis, nuvalyti medžio paviršius, padengti jį konservavimo priemonėmis, atkurti sunykusias detales. Restauruotos skulptūros jau nebebus kasamos į žemę, jas montuojame ant metalinių konstrukcijų, kad medžio iš apačios nebeardytų drėgmė. Nuo lietaus skulptūras saugos metaliniai stogeliai, visos jos bus padengtos vandeniui atsparia medžiaga“, – apie memorialo atkūrimo darbus pasakojo UAB „Pamario restauratorius“ direktorius Aldas Kliukas⁵.

Restauravimo darbai buvo atliekami pagal numatytą restauravimo programą. Visos ansamblio skulptūros nufotografuotos, automobiliu kranu ištrauktos iš žemės ir suguldytos ant medinių skersinių – kad nesiliestų su gruntu. Žemėje buvę sutrūniję skulptūrų galai nupjauti maždaug 20 cm virš žemės paviršiaus, truputį aukščiau tos vietos, kur mediena buvo labiausiai suirusi, pažeista mikrogybų. Restauravimo darbų metu skulptūras buvo būtina saugoti nuo tiesioginių kritulių. Dėl to įrengti specialūs stogeliai, po jais lyjant buvo atliekami konservavimo-restauravimo darbai.

Nuo skulptūrų paviršiaus buvo pašalinti susikaupę nešvarumai, samanės bei suirę medienos fragmentai. Naudotasi šepetiais ir gremžtukais, nešvarumų likučiai nuplauti vandeniui. Nuvalyta mediena antiseptikuota preparatais „Asepas-1“ ir „Hylotox Q“, tvirtinta polimeru polibutilmetakrilatu „Plexisol P 550-40“, ištirpinus jį vaitspirite. Priklausomai nuo medienos suirimo, nuo to, kaip dirbant ji tvirtėjo,

Ablingos memorialinio
skulptūrinio ansamblio
restauravimas.
2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

tirpalo koncentracija buvo koreguojama – didinama arba mažinama. Procesas kartotas kas tris dienas, kol mediena sutvirtėjo ir polimero perteklius pradėjo kauptis medienos paviršiuje.

Skulptūrų meninių elementų atkūrimui, bene sudėtingiausiajam darbui restauracijos metu, pasitelktas žinomas Žemaitijos medžio meistras Raimundas Puškorius su sūnumi Anerijumi. Kretingiškiams teko atsakinga misija atgaivinti net 25 garsių šalies medžio meistrų kūrinius, tarp jų ir R. Puškoriaus tėvo Aniceto Puškoriaus kurtą skulptūrą, skirtą nužudytam ablingiškiui Andriui Baltuoniui. Nors visi memorialo kūriniai, anot R. Puškoriaus, „gerokai pavargę“, šiuolaikinės restauravimo technologijos leidžia tikėtis, jog restauruoti jie sėkmingai išters dar keletą dešimtmečių⁶.

Remiantis išlikusiomis nuotraukomis sunykę skulptūrų fragmentai ir kompoziciniai elementai atkurti iš ažuolo medienos. Jie tonuoti pagal autentišką skulptūrų koloritą. Atsipalaidavusios dalys sujungtos mediniais kaiščiais. Mažesnės ertmės užtaisytos polimero „Plexisol P 550-40“ ir medienos miltų mišiniu, didesnės – naujos medienos intarpais. Skulptūroms padengti panaudota pagal skandinaviską technologiją gaminama drėgmės poveikiui atspari apsauginė danga „Ekotep“. Ji pasirinkta su pigmentais, kad būtų suvienodinta medienos spalva ir tonas.

Ruošiantis restauruotas skulptūras grąžinti į vietas, teko spręsti ekspozavimo klausimą. Vėl įkasti jas į gruntą būtų buvę neperspektyvu, mediena greit sunyktų. Nutarta, kad optimaliausia bus jas iškelti virš grunto ant konstrukcijų, sumontuotų iš plieno armatūros strypų. Tam 32 mm skersmens strypai sujungti tarpusavyje 4 mm storio metalo plokštėmis.

Ablingos memorialinio skulptūrinio ansamblio restauravimas. 2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

Pagamintos konstrukcijos buvo sumontuotos į skulptūrų apačioje išgręžtas ertmes, apačios apjuostos metaliniais lankais. Kiekvienai skulptūrai paruošti 1,2 m gylio ir 0,8 m skersmens betono pamatai, kuriuose iš anksto buvo paruoštos ertmės strypams. Strypai įbetonuoti taip, kad skulptūros būtų pakilusios virš žemės paviršiaus apie 20 cm. Skulptūros įstatytos į joms skirtas vietas, jų apatinės dalys aptaisytos lauko akmenimis. Šie laisvai sudėlioti aplink skulptūras maždaug pusės metro spinduliu. Akmenys dengia metalines konstrukcijas, matosi tik metaliniai lankai, juosiantys skulptūrų apačias. Norint apsaugoti kūrinis nuo tiesioginio kritulių poveikio, jų stogeliai apkalti vario skarda. Kai kur buvusi išlikusi senoji skarda pakeista nauja, jos kraštai suformuoti kiek išsikišę į išorę, kad patikimiau saugotų nuo kritulių. Horizontalios skulptūrų plokštumos taip pat uždengtos vario skarda.

Ablingos memorialo skulptūrinio ansamblio restauravimo darbų apibendrinimas

Apibendrinant Ablingos memorialo skulptūrinio ansamblio tvarkymo rezultatus konstatuota, kad darbai atlikti laikantis parengtos konservavimo-restauravimo darbų programos. Skulptūros buvo iškeltos iš žemės, pašalintos apnykusios apatinės jų dalys ir suirę fragmentai, nuo medienos paviršių nuvalytos apnašos. Mediena sutvirtinta, tonuota ir padengta drėgmei atsparia apsaugine danga. Atkurtos sunykusios kūrinų dalys, restauruotos skulptūros sumontuotos ant metalinių konstrukcijų virš žemės paviršiaus, siekiant išvengti medienos sąlyčio su gruntu. Saugant nuo kritulių, skulptūros apdengtos vario skardos stogeliais. Sutvarkyta

Ablingos memorialinio
skulptūrinio ansamblio
restauravimas.
2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

Ablingos memorialinio
skulptūrinio ansamblio
restauravimas.
2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

Ablingos memorialinio
skulptūrinio ansamblio
restauravimas.
2010–2012 m.

Fot. A. Šiaulyš

ansamblio aplinka: iškirsti aplink skulptūras sužėlę ir jas užgožę krūmokšniai, medeliai. Prieita išvada, kad siekiant sumažinti drėgmę aplinkoje ir sudaryti tinkamas sąlygas lankytojams apžiūrėti kūrinius, šiltuoju metų laiku memorialo teritorija turi būti reguliariai šienaujama.

Ablingos memorialinis ansamblis restauruotas 2011 metais. Po penkerių metų, 2016-ųjų vasarą, ansamblio skulptūros buvo apžiūrėtos, įvertinta jų būklė. Nepastebėta medienos pakitimų, naujų drožybos netekčių. Restauravimo metu išdrošti skulptūrų fragmentai laikosi tvirtai, variniai stogeliai nepažeisti, atlieka savo funkciją. Ansamblio teritorija tvarkoma, žolė pjaunama, krūmynai naujai nesužėlę.

Išnašos

1. Apie tai plačiau žr.: Žiemgulyš V., Vaicekauskas J., *Ablinga*, Vilnius, 1979; ПЛЮХИН Е., РИМКУС В., „Аблинга, Москва: Искусство, 1977; [www.wikipedia.org](https://lt.wikipedia.org/wiki/Ablinga), prieiga internete <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ablinga> (žiūrėta 2017 10 26); Indriulaitis A., Zizas R., „Ablinga“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. I (A–Ar), Vilnius, 2001, p. 25; *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1 (A–J), Vilnius, 1966, p. 10; *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. I, Vilnius, 1976, p. 19.
2. Plačiau apie tai žr.: [www.wikipedia.org](https://lt.wikipedia.org/wiki/Ablinga), prieiga internete <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ablinga> (žiūrėta 2017 10 26); Indriulaitis A., Zizas R., „Ablinga“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. I (A–Ar), Vilnius, 2001, p. 25; *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1 (A–J), Vilnius, 1966, p. 10.
3. Plačiau apie tai žr.: *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Darbų užduotis*, 2010 07 01, KPD archyvas; *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Defektinis aktas*, 2010 07 02, KPD archyvas.
4. *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Metodika*. 2010 07 02, KPD archyvas.
5. „Restauruojamas Ablingos tragediją įamžinęs skulptūrų memorialas“, *Vakarų ekspresas*, 2011 06 23.
6. Rimgaila V. J., „Ablingos kaimo tragedijos 70-tosioms metinėms“, *Vakarų ekspresas*, 2011 06 23.

Bendras Ablingos memorialinio ansamblio vaizdas po restauravimo.

Fot. A. Šiaulyš

Literatūra ir šaltiniai

1. Žiemgulyš V., Vaicekauskas J., *Ablinga*, Vilnius, 1979.
2. ПЛЮХИН Е., РИМКУС В., Аблингга, Москва, 1977.
3. Internetinė enciklopedija „Wikipedia“, prieiga internete <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ablinga> (žiūrėta 2017 10 26).
4. Indriulaitis A., Zizas R., „Ablinga“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. I (A-At), Vilnius, 2001.
5. *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1, Vilnius, 1966.
6. *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1, Vilnius, 1976.
7. *Tarybų Lietuvos enciklopedija*, t. 1, Vilnius, 1985.
8. *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Darbų užduotis*, 2010 07 01, KPD archyvas.
9. *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Defektinis aktas*, 2010 07 02, KPD archyvas.
10. Lukšėnienė J., Makuška R., „Gamtinės kilmės rišikliai ir plevėdariai dailės kūrinių ir restauravimo technologijose“, *Muziejinių eksponatų priežiūra. II dalis*, Vilnius, 2009.
11. Lukšėnienė J., Makuška R., „Sintetiniai polimerai – dailininkų ir restauratorių medžiagos“, *Muziejinių eksponatų priežiūra. II dalis*, Vilnius, 2009.
12. *Ablingos skulptūrų ansamblio (unikalus kodas 9360) tyrimo bei konservavimo ir restauravimo darbai. Metodika*, 2010 07 02, KPD archyvas.
13. „Restauruojamas Ablingos tragediją įamžinęs skulptūrų memorialas“, *Vakarų ekspresas*, 2011 06 23.
14. Ringaila V. J., „Ablingos kaimo tragedijos 70-tosioms metinėms“, *Vakarų ekspresas*, 2011 06 23.
15. *Tradicinė žemaičių skulptūra*, sud. E. Spudytė, Vilnius, 2008.
16. Interneto svetainė www.klaipėdosrajonas.lt, prieiga internete <http://www.klaipėdosrajonas.lt/lankytinos-vietos/ablingos-memorialas/> (žiūrėta 2017 10 25).
17. „Vakarų ekspresas“, prieiga internete <http://www.ve.lt/naujienos/nuomones/skaitytoju-ekspresas/ablingos-kaimo-tragedijos-70-osioms-metinems-597614/> (žiūrėta 2017 10 27).

Restoration of the Ablinga memorial sculpture ensemble: tasks and solutions

ALFONSAS ŠIAULYS, JANINA LUKŠĖNIENĖ, LAIMA KRUOPAITĖ

The Ablinga memorial sculpture ensemble was created in 1972 in memory of the villagers of Ablinga who were killed and their village burned down in the first days of the war. The ensemble is also of value for being the first collective monumental folk sculpture monument created in Lithuania.

The sculptures were carved from oak and reach a height of 5–8 metres. The creation process was rather rushed and technological requirements

were not followed. The surviving photographic material indicates that the sculptures were carved from freshly-logged timber, some trees had not even had the bark removed.

Over the course of several decades, the sculptures deteriorated, the timber had been harmed by dampness and pests, and it has started to crack, crumble and fall apart. Some carvings and construction elements have since been lost. The bottom parts of the sculptures that were dug into the ground deteriorated, with some sculptures leaning to the side or falling down altogether. The condition of the sculptures exhibited in the open air at the Ablinga memorial site became critical, while the territory itself was no longer safe for visitors. The decision was made that the ensemble had to be restored.

For several years, research was conducted at the LAM Pranas Gudynas Restoration Centre's Technical Research Department where various materials were tested to fortify the timber. As the Ablinga wooden sculptures had to be fortified to withstand outdoor conditions, data on the properties of polymers from testing conducted under the leadership of restoration technologist-expert Janina Lukšėnienė was collected.

Having assessed the existing condition of timber of the sculptural ensemble, a restoration work schedule was prepared by the polychromatic wood restoration expert, Alfonsas Šiaulyš.

All the sculptures were raised out of the ground and laid onto wooden cross-boards. The parts that had been in the ground and since rotted away were removed, debris was removed from the timber surface, as well as moss and deteriorated fragments. The timber was fortified with polymers, missing parts of the sculptures were reconstructed, and the timber was given a protective water resistant coating. The sculptures were attached to metal constructions raised above ground level, so that the timber would no longer be in contact with the earth. In order to protect the sculptures from precipitation, copper tin plate roofs were added above the sculptures.